

Министерство
на образованието и науката

АЗ·БУКИ

Национално издателство
за образование и наука

**БЪЛГАРСКИ ЕЗИК
И ЛИТЕРАТУРА**

Българско научно-методическо списание
• Година XX, 2012 • Класик 1

ИСТОРИЯ

Българско научно-методическо списание
• Година XX, 2012 • Класик 1

**МАТЕМАТИКА
И ИНФОРМАТИКА**

Българско научно-методическо списание
• Година XX, 2012 • Класик 1

**ПРЕДУЧИЛИЩНО
НАЧАЛНО ОБРАЗОВАНИЕ
ПЕДАГОГИКА**

Българско научно-методическо списание
• Година XX, 2012 • Класик 1

**ХИМИЯ
ПРИРОДНИТЕ НАУКИ
В ОБРАЗОВАНИЕТО**
астрономия
биология
география
физика

**ПРОФЕСИОНАЛНО
ОБРАЗОВАНИЕ**

Българско научно-методическо списание
• Година XX, 2012 • Класик 1

**СТРАТЕГИИ
НА ОБРАЗОВАТЕЛНАТА
И НАУЧНАТА ПОЛИТИКА**

Научно-методическо списание
• Година XX, 2012 • Класик 1

Философия

Българско научно-методическо списание
• Година XX, 2012 • Класик 1

**Чуждоезиково
обучение**

Научно-методическо списание
• Година XX, 2012 • Класик 1

Избрано

от текстовете, публикувани в списанията
на Национално издателство

АЗ·БУКИ

www.azbuki.bg

13

30 МАРТ –
5 АПРИЛ 2017 Г.

Как се празнува рожденият ден на Сталин

*Откъс от „Как отечественофронтовците
от Варненски окръг отбелязаха 70-ата
годишнина на Сталин“*

Симеон Кулиш

Частно средно училище „Юрий Гагарин“

*Плющете гордо знамена,
гърми ти музика стогласна!
Във наша слънчева страна
унес най-любим човек е Сталин!*

Из стихотворението „Сталин“
на Светломир Пенев

На 21 декември 1949 г. генералисимус Йосиф Висарионович Джугашвили – Сталин, навършва 70 г. Тържествата по случай годишнината от рождението на съветския лидер заемат централно място в празничния календар не само на СССР, но и на Народна Република България, наскоро поела по стъпките и примера на Съветския съюз – да изгражда социалистическо общество и държава.

Авторитетът на Сталин е безспорен в средите на българските комунисти още преди 9 септември 1944 г. Той се гължи не само на големия подвиг и победа на Съветския съюз във Втората световна война, но и на немалка част от ръководителите на БКП, като Георги Димитров, Васил Коларов, които получават партийна школовка в СССР и лично от Йосиф Висарионович. Славата на Сталин като спасител на Европа от фашизма с голяма бързина и успех се разпространява и сред българското население. Нещо повече. Той е смятан и за главен виновник за

Заглавието е на редакцията

www.history.azbuki.bg

Главен редактор
Проф. д-р Пламен Митев
E-mail: plamdmt@abv.bg

Редактор
Д-р Албена Симова
0889 88 21 83
Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71
E-mail: history@azbuki.bg

Съдържание на сп. „История“, кн. 1/2017:

КЪМ ЧИТАТЕЛЯ

ДОКУМЕНТАЛНО БОГАТСТВО

Миграции на население от Западните покрайнини към България (1941 – края на 40-те години на XX век) / *Йордан Мантарлиев*

Как отечественофронтовците от Варненски окръг отбелязаха 70-ата годишнина на Сталин / *Симеон Кулиш*

ЦИВИЛИЗАЦИОННИ
ГРАНИЦИ

Свети Домниус – спорни моменти за живота и мощите / *Стефан Колев*

Аболиционизмът и механизмите му за взаимодействие с гражданското общество в Нова Англия през 30-те и 40-те години на XIX в. / *Борислав Момчилов*

Ефимерността на италианските „републики сестри“ и техният пряк наследник Италианската република в периода (1796 – 1804 г.) / *Емил Доков*

РЕЦЕНЗИИ
И АНОТАЦИИ

100 портрета от Копривщенския пантеон / *Ганка Рупчева*

Нова книга за Самуилова България / *Lyuben Stoyanov*

ХРОНИКА

Научна конференция на тема „Градското стопанство в българските земи през вековете“ (Икономически университет – Варна) / *Емилия Вачева*

Седмица на румънските архиви / *Росица Маркова*

Монашество и манастири по българските земи / *Албена Симова*

„освобождението от ярема на фашистката диктатура и немската окупация“ на България. Българската комунистическа партия умело успява да внуши, че той е „гениален вожд и учител, своя (на българите – б.а.) най-добър приятел“, гарант за мир и свободно съществуване на народите. Това, разбира се, са част от причините, които налагат годишнината от рождението на Сталин да се превърне във всенародно веселие. От друга страна, политико-икономическите прегности и зависимости на НРБ от СССР допълват картината.

Мероприятията, свързани с отбелязването на 70-годишнината на Сталин, са многобройни и от различен характер. В органа на Коминформбюро – в. „За траен мир, за народна демокрация“, е поместена статията на Вълко Червенков „Нашият учител и баща“. От името на българския народ на Сталин е изпратен цял влак с подаръци, а лично Червенков връчва на съветския лидер и „благодарствено писмо“ с подписи на пет милиона граждани. Народните съвети на окръжните градове вземат решение да именувам улици на името на съветския лидер. С решение на Политбюро на ЦК на БКП от 25 август 1949 г. е възложено на скулпторна група, начело с проф. Марко Марков, да изработи бронзова статуя в естествен ръст по известната фотография на Сталин с Георги Димитров след Лайпцигския процес. Произведението да бъде връчено като подарък на съветския ръководител. Извън столицата Варна и окръгът се оказват един от центровете на празненствата. Морският град е преименуван на Сталин, а инициативите около рождения ден на генералисимуса са впечатляващи и разнообразни.

След 9 септември 1944 г. постепенно БРП(к)/БКП се превръща във водеща партия от състава на Отечествения фронт (ОФ). В края на 1949 г., на практика, всички опозиционни политически организации са ликвидирани. Българската комунистическа партия застава начело на гържавата, а Отечественият фронт започва „да се изразжда като единна народна обществено-политическа организация в цялата страна на демократични начала“. Именно на ОФ е поверена и главната организация по места за отбелязване на 70-ата годишнина от рождението на Сталин.

В отчета за дейността на Околийско-градския комитет на ОФ на гр. Сталин за четвъртото тримесечие на 1949 г. се споменава, че на 11 декември 1949 г. на Червения площад във Варна е организиран голям митинг на варненските комунисти и ОФ във връзка с предстоящите избори за I Народно събрание (17.01.1950 – 02.11.1953 г. – б.а.) и 70-годишнината на Сталин. В центъра на града се събират около 50 хил. души, като се подчертава, че 14 613 са членове на ОФ. Посредством плакати на Сталин, Ленин, Димитров и Коларов и възгласи в тяхна прослава – „Народът изразява своята обща и признателност към нашия (на българите – б.а.) покровител, учител и вожд (Сталин – б.а.)“. Сред официалните гос-

ми на трибуната се отличават консултът на СССР В. Азовцев, членът на ПБ на ЦК на БКП Тимко Черноколев, членът на ЦК на БКП Ламбо Теолов, министърът на земеделието Георги Трайков, председателят на БАН акад. Тодор Павлов и членът на президиума на ВНС Анастас Петров. Сериозното присъствие на висши функционери на комунистическата партия и държавата е поредното доказателство за отношението на НРБ към СССР и Сталин, демонстрация на сила и влияние на БКП и ОФ сред обществото, но и разбира се, отдаване на значимост на събитието и крайната цел – безусловна победа на предстоящите избори на 18 декември. Тържествени речи държат Тодор Павлов, Георги Трайков и Тимко Черноколев. В пламенното си и продължително слово последният отново декларира безусловната вяроност на България към Сталин, заявявайки, че *„с неговото име се свързва победата на нашия народ над фашизма, свободното съществуване на нашата страна, нейната независимост“*. Отбелязва и ролята му в световната история, наричайки го *„великият син на нашата епоха“* и *„знамето на трудещите се от целия свят“*. В края на речта си Черноколев подчертава, че *„истинското честване на 70-годишнината на гр. Сталин означава бляскава победа на ОФ на 18 декември“*. Заедно с представяне постиженията на държавата и партията за последните 5 години рожденият ген на генералисимуса се използва за допълнителен мотиватор и неизменно условие за победа на изборите.

Месец по-рано гражданите на Варна се включват в инициативата на НС на ОФ да събират подписи във връзка с изпращането на поздравително писмо до Сталин за неговия рожден ден. От определените от националното ръководство 344 хил. подписа за Варненски окръг са събрани 341 900, като се отбелязва, че планът за Варна е преизпълнен с 900 подписа, или събрани общо 65 900. Работниците от различни предприятия на морския граг, подкрепени от местния комитет на Отечествения фронт, проявяват и лична инициатива, изпращайки подаръци до Йосиф Висарионович. Текстилците и работещите в облеклото гаряват на Сталин персийски килим, мъжка бяла копринена риза, българска бродерия. От своя страна, строителните работници изпращат голяма художествена картина, изразяваща социалистическото строителство в България. Кораб в миниатюра, дело на работниците от ДКЗ „Георги Димитров“, и картина, изобразяваща момент от разтоварване на стоки на пристанище Варна, е подаръкът на профдружеството на транспортните работници. От фабрика „Метал“ за Москва и Сталин отпътува отоплителна печка миниатюр, а „Колароваг“ гарява голяма мастилница във формата на книга. Работниците от фабрика „Вулкан“ подаряват на генералисимуса голяма брава, собствено производство, подплатена от вътрешната страна с кадифе, и подрегени всички артикули, които произвежда предприятието. Кожена папка и албум със снимки от *„ОФ действителността и социалистическото строителство“* на Варна, както и художествено написани обещания на работниците, са подаръкът на профдружеството на „Кредит и размяна“. Военните, учителите и театралните работници изпращат албуми със снимки от историята на профсъюзните си организации и от тяхната дейност. Впечатляващ подарък, ръчна изработка, правят и кожаро-обущарите – килим с лика на Сталин, направен от цветни кожички, а продоволените работници – миниатюрна бъчва с 6 дървени чашки и кутия с всички принадлежности за пушене от фина резба. В града се провеждат още: конкурс за най-добро литературно произведение в чест на Сталин и състезание между самодейните художествени колективи, в което вземат участие 30 състава с общо 3000 самодейци.

Мероприятията по отбелязване 70-ата годишнина от рождението на Сталин заемат централно място в празничния календар за декември на ОФ във Варненски окръг. Всеобщият ентузиазъм, обхванал местните организации, цели не само максимална мобилизация на членската си маса, но и демонстрация на подготвеност, активност, пропаганда и разбира се – популяризиране на Отечествения фронт сред гражданите. Всяка инициатива е в единство с линията на БКП и нейното ръководство, а дейностите – разнообразни, богати и в духа на епохата. Всичко това ясно

личи в „Информация за честването на 70-годишнината на Сталин“, документирано на заседание на Изпълнителното бюро на ОК на ОФ в началото на 1950 г. Безспорно водеща роля в популяризиране дейността, ролята и значението в историята на Сталин изиграват различните форми на събрания – тържествени, блокови съвещания и сесии. Проведени са над 400 такива в окръга, като участие са взели близо 90 000 души. Други популярни форми на масова дейност са кръжоците за изучаване биографията на Сталин (241) и колективните четения на статии от и за него (98). Но разбира се, най-масови са митингите. Проведени са 3 – в градовете Сталин, Толбухин и Тервел, събрали общо 65 000 души на площадите си.

Сред учащите се и младежите е приложена формата на провеждане на беседа за делото на съветския ръководител (проведени във *всяко* училище – курсивът мой), а в университета на гр. Сталин – лекции с различна тематика: „И. В. Сталин, като философ“; „Сталин като икономист“ и т.н. Наред с това 7200 момичета и момчета участват и в младежки крос под лозунга „Привет на другаря Сталин“, проведен във Варна.

В областта на нагледната информация и агитация отечественофронтовците създават общо 1006 сталински къта на места, като например в Генералтошево, и 44 димитровски такива, една част от тях изградени в училищата. Отпечатват и се разпространяват 32 хил. бр. „хвърчащи листове с лика на Сталин“.

Безспорно, една от кулминациите на националните чествания се поставя с преименуването на Варна в град Сталин. Инициативата е подета от индустриалните работници на морския град. Те са подкрепени от Градския комитет на БКП и Околийско-градския комитет на ОФ. Така на 15 декември 1949 г. в салона на Народния театър се провежда Втората извънредна тържествена сесия на Варненския градски народен съвет (ВГНС), на която се предлага на Президиума на ВНС да вземе решение Варна да бъде преименуван на гр. Сталин. Сред мотивите на работниците са, че между тях и тези на СССР има дългогодишна връзка и близост. Отбелязват, че във Варна акостират първите съветски кораби, открита е първата в България съветска стопанска и културна изложба, проектирани са първите съветски филми. Подчертават също така и значението на варненското пристанище в отношенията между НРБ и СССР, посочвайки, че вече петта година през него за вътрешността на страната преминават ценни машини, материали и храни, без които „би било немислимо укрепването на нашето (българско – б.а.) народно стопанство“. Накрая, но не и на последно място, индустриалните работници се мотивират и с това, че „благодарение на съветските архитекти, инженери и геолози се изработва градоустройственият план на Варна и се проучват подземните богатства в околностите“. Освен това Черноморският флот на България има възможността „да се учи и овладява бойния опит на героичния Съветски черноморски флот“. В заключение на основанията варненските работници заявяват, че всичко по-горе изброено се дължи на Сталин и без него то не би могло да бъде реалност.

В речта на взелия първи думата Гено Гутев – председател на ВГНС, Сталин е прославен и определен като човек, чието име се свързва „с изковаването меча на пролетарската революция, с който бе посечена монархо-капиталистическата хидра в Русия“, „с великата победа на Октомври“, „с индустриализацията и колективизацията на най-изостаналата до революцията страна“, „с освобождението на нашия народ от монархо-фашисткото и капиталистическо иго“ и т.н. Завършвайки словото си, Гутев заявява, че „чест и награда ще бъде за нас (варненци – б.а.) и за всички трудеци се граждани одобряването от Президиума решението на съвета градът ни да носи името на великия Сталин“. Тезата на председателя на ВГНС е потвърдена в изказванията и на следващите по време на извънредната сесия на Народния съвет, с което се потвърждава за пореден път силата на култа към личността, възхвалата на СССР и Сталин, както и верността на БКП и народа към КПСС и политиката на Москва. Демонстрация е и на добре смазаната машина на държавна пропаганда за вяност към Съветска Русия и нейния вожд. Подобна риторика ще видим и при словото на Владимир Поптомов – министър на външните

работи и член на ПБ на ЦК на БКП, произнесено няколко дни по-късно във Варна по повод преименуването на града.

На 20 декември 1949 г. в гр. Сталин се провежда многолюден митинг (45 000 души) в чест на преименуването на града. Слово гържи Владимир Поптомов. Сред официалните лица на трибуната са още членът на Президиума на ВНС Анастас Петров, консултът на СССР В. Азовцев, секретарят на ОК на БКП – Сталин, Стоян Павлов, секретарят на ОК на БКП Шумен Илия Игнатов и др. Площад „Независимост“ е огласян от възгласи „Ура“, „Сталин, Сталин!“; „Слава Сталину!“; а лозунги „Да живее БКП!“, „Да живее ЦК!“ и „Да живее Васил Коларов!“ декорират пространството.

В речта си министърът на външните работи припомня близостта на НРБ със СССР и силната връзка между двата народа, акцентирайки върху ролята за това на Сталин: *„Името на великия вожд на съветските народи е най-популярното и най-уважаваното сред широките слоеве на българския народ. Българският народ счита др. Сталин за свой най-голям приятел и покровител... И във всичко това няма нищо чудно и неестествено, тъй като самото раждане, самото съществуване и развитие на Народна република България е най-тясно и неразривно свързано с името на Съветския съюз и на др. Сталин.“* Наред с хвалебствията по адрес на СССР Поптомов набляга и на факта, че без икономическата подкрепа от страна на Москва България няма да може да се развива с тези темпове и би загубила политическата си свобода: *„Без подкрепата на Съветския съюз нашата страна не би запазила икономическата си и политическата си независимост, своя държавен суверенитет... Бащинското внимание и грижа на великия Сталин и на съветската държава българският народ вижда и чувства на всяка стъпка в подпомагане развитието на своята млада народна република (България – б.а.)“*. В края на словото си Поптомов се обръща към всички с думите: *„Вие трябва да помните също така задължението да бъдете верни по сталински до един на нашия освободител – Съветския съюз, да бъдете верни и предани до смърт на този, чието име носи вашият прекрасен град – на великия Сталин“*.

След 20 декември 1949 г. Варна поема своето историческо развитие с ново име – град Сталин. Съвсем скоро в него ще се издигне и гипсова статуя на генерал-лисимуса на входа на Приморския парк, дело на скулпторите Христо Боев и Васил Ставрев. Тя ще приветства всички жители и гости на 24-вековния град едва няколко години. След смъртта на Сталин през 1953 г. и решенията на историческия XX конгрес на КПСС с решение на Президиума на НС от 20 октомври 1956 г. градът връща старото си име Варна. Малко по-късно и статуята на Йосиф Висарионович е демонтирана.

Пълния текст четете в сп. „История“, кн. 1

Защо учим философия в училище

Откъс от „Функции на философията в средното образование в България“

Димитър Елчинов
Николета Николова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

I. Анализ

Ако има нещо характерно за почти всички практики, които наричаме „философия“ (с изключение на новопоявялата се „експериментална философия“), то е тяхната тотална яловост по отношение на това да снабдят практикуващите със знание за нови факти от научен характер. След това уточнение все пак бихме могли да формулираме редица „приноси“ на различните практики, които наричаме „философия“ – симулация на история, симулация на литература, дори опити за симулация на естествена наука, както и разбира се, идиосинкратични странности (понякога идентични със съдържанието на някои от симулациите), които биха провокирали скептично отношение от всеки човек със здрав разум.

Тези „приноси“ неслучайно са в кавички. Те не позволяват запазването на методологическата идентичност на философията и дават възможност за въвеждане на систематична некомпетентност в псевдофилософиите, генериращи „приносите“. Така или иначе, дори едно неясно определение на това какво е философията и с какво се занимава не би било достатъчно неясно, за да даде представа за методологическия безпорядък, който царя при преподаването и практикуването на философия в България. Дали философията е компетентност,

Заглавието е на редакцията

www.philosophy.azbuki.bg

Главен редактор

Доц. д-р Георги Апостолов

E-mail: apstlv@swu.bg

Редактори

Д-р Атанаска Чолакова
0889 22 20 42

Николай Кънчев
0888 81 56 45
Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: philosophy@azbuki.bg

Съдържание на сп. „Философия“, кн. 1/2017:

КЪМ ЧИТАТЕЛЯ

СЪВРЕМЕННА ФИЛОСОФИЯ

The Norwegian Perspective on Von Wright's Theory of Environmental Hysteria / *Silviya Serafimova*

ПОЛИТИЧЕСКА ФИЛОСОФИЯ

Ксенофобия и мултикултурализъм: накъде ще поеме Европа? / *Дончо Градев, Александър Маринов*

Нетокрацията – новата класа в мрежовото общество / *Васил Сивов*

**ФИЛОСОФСКА
АНТРОПОЛОГИЯ**

Феноменологията на човешкия живот според Арент / *Луиса Пас Родригес Суарес*

**ФИЛОСОФИЯ
НА ИЗКУСТВОТО**

Документалното кино като поле на взаимното проникване на индивидуалните светове / *Ирина Китова*

Как социалноангажираното кино се „превърна“ в арткино / *Христо Симеонов*

**ФИЛОСОФИЯ НА
ОБРАЗОВАНИЕТО**

Функции на философията в средното образование в България / *Димитър Елчинов, Николаета Николова*

ИНТЕРЕСНИ ЗАГЛАВИЯ

Сборник „Философски опити“ – една впечатляваща академична традиция / *Силвия Кръстева*

или набор от изречения, заедно формиращи погребен преразказ с елементи на разсъждение? Дали, ако е компетентност, тя е компетентност в повтарянето на един или друг авторитет, или в писането на бял стих? Дали, ако е преразказ, преподавателят следва да преразказва по-нови или по-стари автори? Дали този преразказ може да се използва, за да се защитава една или другата политическа идеология, за предпочитане криптомарксизъм? И най-вече, какви етикети, съдържащи думата „философия“, следва да се прикачат към тези идиосинкратични практики, допълнително вариращи от преподавател на преподавател?

Ще използвам безпорядък, за да скицирам метод за преподаване под общия етикет „анализ“, като също така ще се опитам да покажа, че анализът е една от функциите, които философията би могла да изпълнява (и не е изключено да го прави дори в момента, макар и случайно). Историята на етикета „анализ“ към момента е гостатъчно интересна, за да е предмет на настоящия текст, но това би погменило предназначението на последния: да представи философски, а не някакъв друг метод.

Когато се говори за философия, често се казва, че целта на последната е да развие/култивира мисленето (Dewey, 2004: 165), и това несъмнено е релевантно за училищния контекст на преподаване на философия. В крайна сметка, вероятно не е проблематично да се каже, че повечето родители биха предпочели децата им да мислят по-добре благодарение на училищното си образование (и толкова по-добре за философията от социално-икономическа гледна точка, ако може да допринесе за това „по-добро мислене“). Как един учител разбира, че учениците му мислят, и им помага да мислят по-добре? Отговорът няма алтернатива: благодарение на упражняване на предварително придобита езикова компетентност по нов, по-ефективен начин. Дали един ученик мисли, дали мисли по-ефективно, повече критично, по-творчески или по-малко ефективно и т.н., зависи от това как говори и пише, или накратко – от това как употребява език. Да се наблюдава езикът, е единственият начин да се защитят тези за това кой как и какво мисли. Това е операционална тривиалност, а отвъд нея въпросът за отношението език – мислене би следвало да стои в по-страничните, непедагогическите интереси на един преподавател. От теоретична гледна точка това е позицията на аналитичния бихевиоризъм, защитавана от британския философ Гилбърт Райл, според която „мислене“ (Ryle, 2009b: 20), наред с други термини от психологически порядък, следва да се чете като термин, описващ наблюдаемо поведение. В случая с преподаването въпросната позиция не се нуждае от защита, защото нейното отричане

следва да говеде до допускането, че преподавателите и учениците разполагат с телепатична гарба, за да е възможно тяхното взаимодействие в класната стая (и извън нея). В допълнение, неконтролируемостта на психологизирането на дискусията върху образованието води до редица дефекти. Както отбелязва Джон Уайт например, припознаването в призрачната машина на съзнанието като обект на училищното образование, целящо „заякване на „менталните мускули“ (White, 2010: 99), е просто източник на объркване.

Анализът на езика, от операционална гледна точка, или от гледната точка на един преподавател, е анализ на мисленето; затова и просто ще продължи с употребата на термина „анализ“. Анализът означава дадено изречение не просто да се употреби (както правим на гарата, на пазара или в пивницата), а да се раздели на съставните си елементи, като към всеки от тях да може да се даде определение: по формата на синонимен термин, употреба на термина в различно изречение или дефиниция чрез посочване (остензивна дефиниция). От теоретична гледна точка, детайлите на анализа могат да варират, както си личи от разнообразните методологически позиции в литературата (от Готлоб Фреге до Франк Джаксън). За целите и формата на настоящия текст не е възможно да се представят тези вариации, но е достатъчно да се покаже какво е общото между тях: говоренето на естествен език не е ясно и информативно от само себе си. То се нуждае от изясняване, така че да разберем какво точно е казано, когато едно изречение е изречено и/или записано. Това изясняване е именно анализът.

Проблемите/въпросите на философията са конституирани от говорене на естествен език. „Какво е знание?“, „Какви са принципите на реалността?“, „Каква е разликата между истина и неистина?“, „Какво е справедливост?“ са примери за такива проблеми/въпроси. За да отговорим на въпрос, следва да разбираме какво въпроса, така и отговора. Винаги можем да изберем да не се занимаваме със самите въпроси, а с това как някой преди нас се е занимавал с тях. Но дори тогава, за да направим извод от предполагаеми изказвания на предполагаем философски авторитет, за да приемем аргумент (в случай че такъв е даден), да реконструираме аргумент или за да го критикуваме или чисто и просто за да се възхитим на величието на авторитета, е нужно да разбираме какво е казано в тези изказвания. Накратко, за да модифицираме поведението си спрямо тези изказвания, не можем просто да приемем, че те са ясни и еднозначни, защото естественият език рядко е такъв и това лесно се демонстрира с философските изказвания. Дали например, когато питаме за справедливостта, питаме за същност по силата на това, че от граматическа гледна точка „справедливост“ е съществително име? Или питаме за отношенията между хората или за действията, които индивидът извършва? Без тези уточнения разбирането на въпроса е невъзможно. И все пак е факт, че тъй като „справедливост“ е дума от естествения език, голяма част от говорителите се чувстват достатъчно компетентни да започнат веднага да отговарят на въпросите за справедливостта. Това обаче е илюзия. Думите имат ясно значение само когато последното е уточнено и е предмет на консенсус. Това е целта на анализа.

Тази цел далеч не е приложима само в рамките на дискусията в класната стая или в академията. Анализът е средство за ориентация в съвременната среда. Последната е квазиезикова; релевантните преки биологически стимули не доминират всекидневния живот. Съвременният индивид се ориентира преди всичко чрез езикови стимули – от това за кого да гласува, до това с какво да се храни. Анализът, който философията предлага, може да послужи за изясняване и филтриране на тези езикови стимули и като следствие – за адаптивна модификация на поведението. Така привидно абстрактните философски проблеми на академията и традицията могат да допринесат значително за това един млад човек да се ориентира в средата по силата на онова, което е метод за тяхното формулиране, изясняване и предполагаемо решаване. Това е възможно, защото езикът на философията до голяма степен е езикът на всекидневието. Няма по-ефикасен начин да се обясни защо философията е ценна, от това да се покаже, че би била полезна извън класна-

та стая, подобно на математиката, езиковото обучение, информатиката и т.н. Именно анализът на езика предоставя такова обяснение.

За да не звучи всичко това прекалено голословно, ще се опитам да дам кратък пример за анализ в една хипотетична философска дискусия. Да речем, че темата е проблемът за истината. Освен позоваването на Аристотел, Тома от Аквино, Бъртранг Ръсел и т.н. преподавателят може да попита за дефиниция на предиката „е истинно“ самите ученици. В крайна сметка, това е предикат, за чиято употреба те са компетентни по силата на това, че са компетентни в естествения си език – в съгласие с Витгенщайновите „Философски изследвания“ (Wittgenstein, 1988: 143 – 144) например. Предложените дефиниции могат да се сравнят с тези на историческите авторитети и да се тестват в хипотетични ситуации на говорене, които изискват вземане на решение и извършване на определени действия. Всичко това е релевантно с оглед на самото разбиране на историческите авторитети. Например повечето говорители определят „е истинно“ в термини, близки до кореспондентната теория на Аристотел – „истината е свързана с реалността“, „истината е отношение със света“ и т.н. Дали обаче тези определения ни позволяват да кажем кои точно изказвания са истинни и кои не са (т.е. в технически термини кои изречения са членове на екстензията на предиката „е истинно“ и кои – не)? Дали учениците биха могли да дадат пример за такива и да се обосновават чрез критерии за тяхната истинност/неистинност? След като стане ясно, че кореспондентността е условие за истинността на едно изречение, но не можем да тестваме това условие (поради погрешимостта на възприятията например), дискусията би могла да формулира алтернативно определение, което предлага начин за тестване на истинността и неистинността на конкретни изречения. То също би могло да се сравни с предложенията на други авторитети в рамките на същия философски дебат (да речем, кохерентизма на оксфордските неохегелианци или верификационизма на Виенския кръг). Вариациите в протичането на такава дискусия са безброй, но ефектът винаги е „мислене“ (да не забравяме, че философията тренира мисленето) и в някои случаи включва възможността за по-ориентирано победение. В случая с дискусията върху истината това победение би могло да се изразява в експлицитни опити за аргументация от страна на ученик (дори извън училище), защитаващ истинността на една или друга позиция, а също така в липсата на догматизъм при поддържането на едни или други убеждения като „истинни“.

Казаното тук не позволява специализирано (т.е. подходящо за учител) практикуване на анализ, защото липсват теоретични и методологически детайли. За тяхното придобиване е необходимо допълнително философско образование, макар че анализът много често протича мимоходом при преподаването на философия. Важното е, че анализът е напълно съвместим със стандартната философска практика на теоретизиране „от място“ (теоретизиране, лишено от специализиран експериментален компонент), без да смесва философията с други дейности, а също така би могъл да има ефект върху победението на обучаваните в дългосрочен план.

Вече споменатият по-горе аналитичен философ Гилбърт Райл прави разграничение между „знание, че“ и „знание как“ (Ryle, 2009b: 16), често наричани в литературата съответно пропозиционално и процедурно знание. „Знание, че“ е способността за утвърждаване на едни или други изречения; „знание как“ е способността за изпълнение на процедури, като каране на колело, преподаване, ориентация по карта и т.н. Казано по друг начин, за разлика от „знание, че“, „знание как“ не може да се преподаде изцяло, не може да се предаде по стъпки и по стриктна рецепта и именно това е философското знание. Противно на необосновения възглед за философията като изцяло теоретична дейност, последната изисква (много) практика, за да бъде усвоена като компетентност. Практиката, чрез която се усвоява тази компетентност, е анализът на езика и употребата му за даване на детайлни и издържани аргументи. Колкото по-бързо тази практика бъде добавена към „знанието, че х е казал това и това“, толкова по-добре за позициите на философията в образователните институции и в обществените практики.

II. Аргументация и хипотетично мислене във философията

В Закон за предучилищното и училищното образование, в сила от 1.08.2016 г., са посочени следните принципи и цели на образованието:

„Чл.3 (2) 5. запазване и развитие на българската образователна традиция;

8. иновативност и ефективност в педагогическите практики и в организацията на образователния процес въз основа на научна обоснованост и прогнозиране на резултатите от иновациите.

Чл. 5 (1) 2. съхраняване и утвърждаване на българската национална идентичност;

3. придобиване на компетентности за успешна личностна и професионална реализация и активен граждански живот в съвременните общности.“

От посоченото следва, че учителите трябва да работят за съхраняване на традиционните методи и техники на преподаване, за да възпитат и развият качества, характерни за българската идентичност. Паралелно с това те трябва да се обучават в нови практики, които да развият ученическите познавателни и функционални компетентности в съвременното общество. Като една от задължителните дисциплини в гимназиалния етап на обучение в България, философията следва да се съобрази с посочените изисквания и принципи, за да действа според утвърдения закон – предизвикателство за самата философия.

В тази на част на статията предстои да се очертаят функциите на философията, преподавана в училище, за развиването на компетентности за личностна реализация в съвременното общество. За целта заниманията с философия тук ще бъдат очертани като развиващи уменията за аргументация, от една страна, а с оглед на развитието на езиковата култура и активния речник, подобряването на граматиката и изказа в осъществяването на вербално и социално взаимодействие – като развиващи комуникативните способности изобщо.

Пълния текст четете в сп. „Философия“, кн. 1

Най-добрите заслужават СТИМУЛИ

*Откъс от „Модел за мотивация
на академичния състав чрез еквивалентно
стимулиране за постигнато високо
качество“*

Христо Христов
Нина Гергова
Мария Христова
Даниела Тодорова

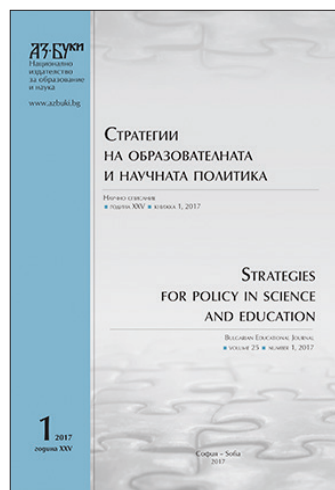
Висше транспортно училище „Тодор Каблешков“

Основания за модела

Един от недостатъците на системите за управление на висшите училища сега е, че възнагражденията на академичните лица на една и съща академична длъжност са еднакви. Липсата на ефективна свързаност между резултатите и възнаграждението е една от причините за ниската мотивация на преподавателите да постигат качество. Отворена и практически неработеща е обратната връзка между качеството и неговия носител.

Разликата в количеството на творческия труд на отделни преподаватели и качеството на резултатите от този труд често е много голяма, понякога в пъти. Но независимо от способностите и таланта на преподавателя като лектор, независимо от мотивацията и ангажираността му с каузата на университета, независимо от усилията му за по-високо качество и по-добра подготовка на студенти и докторанти длъжността носи една и съща заплата. Изпитва се усещането за несправедливост – моралното основание за демотивация

Заглавието е на редакцията

www.strategies.azbuki.bg

Главен редактор

Проф. д-р Ирина Колева
E-mail: kolevaira@gmail.com

Редактори

Николай Кънчев
0888 81 56 45

Д-р Албена Симова
0889 88 21 83

Тел.: 02/425 04 70
02/425 04 71

E-mail: strategies@azbuki.bg

**Съдържание
на сп. „Стратегии
на образователната
и научната политика“,
кн. 1/2017:**

КЪМ ЧИТАТЕЛЯ

ИНТЕРВЮ

Реформите в образованието – перспективи и предизвикателства. Интервю с Габриела Миткова, началник на Регионалното управление на образованието – Силистра / *Гая Младенова*

ЧУЖДЕСТРАНЕН ОПИТ

The Effectiveness of a Single Test Approach in Identifying Potentially Gifted Young Children / *Adile Gulsah Saranlı*

The Method of Organization of Seminars on the Implementation of the Interdisciplinary Relations / *Tinatın Aliyeva*

ОБРАЗОВАНИЕ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ

Модел за мотивация на академичния състав чрез еквивалентно стимулиране за постигнато високо качество / *Христо Христов, Нина Гергова, Мария Христова, Даниела Тодорова*

Иновативен потенциал на малките и средните предприятия. Бариери при превръщане на знанието в икономическа дейност / *Владимир Манолов*

ПРИБИЩАВАЩО ОБРАЗОВАНИЕ

За диалога между педагозите в началното училище и специалистите, работещи в социално-педагогически институции / *Мария Дишкова*

РЕФЛЕКСИЯ И ОБУЧЕНИЕ

Емпатия и рефлексия / *Нели Кънева, Кристиана Булдеева*

ИНТЕРКУЛТУРНО ОБРАЗОВАНИЕ

Оценка на ефективността на реализирани проекти за постигане на стратегическите цели на Центъра за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства / *София Захова*

на голяма част от академичния състав, който не получава заслуженото признание. Не се създава конкурентно поведение, присъщо на света, в който вече живеем. Това отблъсква академичния състав от традиционните академични ценности. Част от преподавателите припечелват от други, често неакадемични дейности за сметка на университета, откъдето, както и да се справя, получават заплатата си.

Съществуващата система за атестация на академичния състав в съответствие с чл. 57 от ЗВО често не работи, а и когато се прилага, не е ефективна и почти нищо не променя.

Стимулите по принцип имат морален и материален аспект. Разбира се, признанието на академичния преподавател, като учен, стремежът му за растеж и достигане до професорска академична длъжност са дълбоко залегнали ценности у всеки с академична кариера. Той е чувствителен към несправедливостта и има право да реагира, когато е недооценен. Това е знак за неговата професионална чест и академично достойнство. Влияе съществено и върху неговата мотивация в университета, в крайна сметка – върху качеството на неговия продукт. Това е моралният аспект на проблема. Но времето, в което живеем, изисква да се отчита и материалният аспект, който често има решаващо значение, но се трансформира и в морален проблем.

Ето защо създаването и правилното функциониране на системите за оценяване на качеството и университетският мениджмънт на неговата мотивация са толкова значими. Но техните резултати трябва да бъдат използвани ефективно за създаване на мотивация.

Целта на предлаганата идея е да се ограничи посочената несправедливост, която демонстрира академичния състав и е противоположна на качеството на обучението и научните изследвания. Да се премахне уравниловката, останала от едни други времена.

В потвърждение на актуалността на поставената цел може да се цитира Стратегията за развитие на висшето образование, приета от Народното събрание през 2015 г., където в критичен план се казва: „Дипсата на съществена диференциация в заплащането – в зависимост от приноса на преподавателите и изследователите, спъва кариерното развитие и закрепва уравниловчните традиции, характерни за българските академични институции“.

Тук се предлага Система за обвързка на качеството и резултатите от работата и творческата дейност на преподавателите с тяхното възнаграждение. По този начин се цели да

се създават преки стимули у академичния състав за резултати, хармонизирани с целите на университета, една от които е и високото качество. Справедливостта изисква адекватен материален еквивалент. Имат се предвид не отделни и спорадични награди, а системно обвързване на финансирането с крайните резултати от работата на всеки.

Изхожда се от презумпцията, че количеството и качеството на очакваните резултати, които трябва да се стимулират чрез материалното възнаграждение, се измерват количествено в съответни единици. Предпоставка за такава концепция е оценъчната система на НАОА, която измерва в 100-точкова скала качеството на оценяваните професионални направления. Оценката се прави по критерии, които държавата смята за важни, за да бъдат стимулирани. Подобна е и Рейтинговата система на МОН, която за пета поредна година публикува своите резултати от прегледа на всички висши училища в България. Чрез бюджета държавата стимулира качеството, мярка за което е мястото на професионалното направление на дадено висше училище в Рейтинговата система. С промените на Закона за висше образование (ЗВО) от началото на 2016 г. държавата засили значимостта на този фактор. До 2020 година 60% от бюджетната субсидия за висшите училища ще преминава по този канал.

Щом такава система работи ефективно за професионалните направления на национално ниво, тя може да се пренесе и за преподавателите в университета.

Логиката е проста. За да има успешни акредитации с висока оценка и водещи позиции в националния рейтинг, а оттам – и по-висок бюджет за висшето училище, вътрешноуниверситетската оценъчна система не бива да „се разминава“ с националната, а да е съпосочна с нея. Това значи единство и колinearност на системите за управление на качеството на национално и университетско ниво, значи хармонизация по критерии, индикатори, механизми за оценяване и оценъчни скали (Hristova, 2007). Университетският мениджмънт трябва да стимулира качеството, като персонализира отношението към преподавателя, премахвайки доказано противопоказната уравниловка на възнаграждението за една и съща позиция. В университета да се постъпва така, както това вече се случва в държавата в отношението ѝ към висшите училища, когато за едни и същи професионални направления се получават различни бюджетни субсидии в зависимост от мястото им в Рейтинговата система.

Системите за мениджмънт на качеството трябва да затварят обратната връзка: оценка на постигнато качество, възнаграждение за този, който постига качество, подобряване на качеството, периодична оценки и т.н. – по концепцията за непрекъснатото подобрене.

Може да се предложи формален модел, по който се получава количествен измерител за полагащото се възнаграждение. Освен от академичната длъжност, която лицето заема в университета, научната степен, която е придобило, академичното му натоварване, измерено по университетските нормативи за академична заетост, моделът трябва да отчита качеството на проведеното от него обучение и на резултатите от научните изследвания. По такъв начин от професионалните направления подходът се пренася до човека в университета, оценен по обективизирана университетска система за мениджмънт на качеството.

2. Модел на работната заплата

Номиналната работна заплата на преподавателя на основен трудов договор (ОТД) трябва да зависи от следните показатели.

1. Академичната длъжност, която лицето заема в университета.
2. Научната степен, която е придобило.
3. Годишното академично натоварване, измерено по нормативите за академична заетост.

4. Качеството на обучението и на научните изследвания на преподавателя, измерено по критериалната система на Системата за оценяване и поддържане на качеството.

5. Оценката при атестацията на преподавателя, получена по Правилника за атестиране на академичния състав в съответствие с чл. 57 от ЗВО.

Изчислението за номиналната заплата се извършва по формула, в която тези пет фактора имат количествени стойности. Важно е да се приеме, че:

– научната степен и академичната длъжност имат значимост, която се измерва съответно в дву- и четиристепенна ординарна скала;

– останалите показатели имат интервални скали (метрику), както следва.

– Количеството на труда се измерва с академична заетост, валидна за учебна година, в брой академични часове (като мерни единици, а не „звънчеви“ часове) съгласно нормативите на университета.

– Качеството на резултатите от учебната и изследователската дейност се отчитат по 100-точкова скала съгласно нормативите на Системата за оценяване и поддържане на качеството. Оценката е валидна за предшестващата учебна година (семестър). Предполага се, че минималната оценка по Системата не може да е по-малка от 40 точки и достига най-много до максимума – 100 точки.

– Глобалната оценка при атестацията по чл. 57 от ЗВО се дава в 100-точкова скала по Правилника за атестацията на висшето училище и има трайност съгласно ЗВО (3, респективно 5 години за хабилитирани). Предполага се, че минималната оценка при атестацията не може да е по-малка от 40 точки (при по-ниска оценка не се дава атестацията) и достига най-много до максимума – 100 точки.

Пълния текст четете в сп. „Стратегии на образователната и научната политика“; кн. 1

Рекламна тарифа

на Национално издателство за образование и наука „Аз-буки“

София 1113, бул. „Цариградско шосе“ № 125, бл. 5, тел.: 02/420-04-70, 02/420-04-71; azbuki@mon.bg; www.azbuki.bg

Вестник „Аз-буки“

1. Стандартни карета на вътрешна страница:

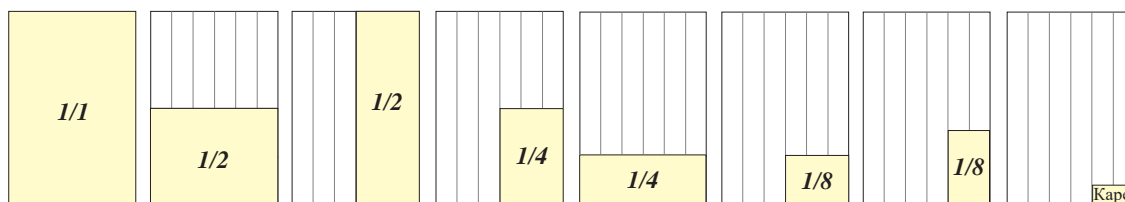
Размер	Черно-бяло	+1 цвят	Пълноцветно
1/1 страница – 256 мм/388 мм	780,00 лв.	900,00 лв.	985,00 лв.
1/2 страница – 256 мм/194 мм – 125 мм/388 мм	410,00 лв. 410,00 лв.	460,00 лв. 460,00 лв.	510,00 лв. 510,00 лв.
1/4 страница – 256 мм/97 мм – 125 мм/194 мм	230,00 лв. 230,00 лв.	258,00 лв. 258,00 лв.	270,00 лв. 270,00 лв.
1/8 страница – 125 мм/97 мм – 83 мм/147 мм	115,00 лв. 115,00 лв.	129,00 лв. 129,00 лв.	135,00 лв. 135,00 лв.
каре (83 мм x 50 мм)	30,00 лв.	43,00 лв.	45,00 лв.

Цена за първа страница:
4 лв. на кв. см

Цена за последна страница:
2 лв. на кв. см

2. Влагане на стандартни вложки с тегло до 20 гр. – 80 лв. за 1000 бр.

3. Влагане на нестандартни вложки – по договаряне.

Научно-методическите списания на издателство „Аз-буки“

1. Цена за вътрешна страница (в левове)

Размер	Черно-бяло	+1 цвят	Пълноцветно
1/1 страница	90 лв.	130 лв.	180 лв.
1/2 страница	50 лв.	70 лв.	90 лв.
1/4 страница	30 лв.	45 лв.	70 лв.

2. Цена за реклама на втора корица: цена за вътрешна страница + 60% оскъпяване

3. Цена за реклама на трета корица: цена за вътрешна страница + 40% оскъпяване

4. Цена за реклама на четвърта корица: цена за вътрешна страница + 100% оскъпяване

5. Размер на една печатна страница в списанията на НИОН „Аз-буки“:

а. Обрязан формат: 167 мм x 233 мм

б. Необрязан формат: 171 мм x 240 мм

6. Влагане на вложки – по договаряне.

Забележка:

Всички посочени цени са без ДДС.

Отстъпки при брой и обем публикации или комбинирана реклама в няколко издания на издателство „Аз-буки“ – по договаряне.

Тарифата е в сила от 1 август 2016 г.